

Sygn. akt XII Ga 231/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 sierpnia 2014 roku

Sąd Okręgowy w Krakowie Wydział XII Gospodarczy – Odwoławczy w następującym składzie:

Przewodniczący- Sędzia: SO Janusz Beim

Sędzia: SO Bożena Cincio-Podbiera (spr.)

Sędzia: SR del. Kamila Wójcik

Protokolant: st.sekr.sądowy Ewa Janas

po rozpoznaniu w dniu 13 sierpnia 2014 roku w Krakowie

na rozprawie

sprawy z powództwa(...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K.

przeciwko K. Ł.

o zapłatę

na skutek apelacji wniesionej przez stronę powodową

od wyroku Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie

z dnia 13 sierpnia 2013 roku, sygn. akt V GC 74/13/S

I. oddała apelację;

II. zasądza od strony powodowej na rzecz pozwanej koszty postępowania apelacyjnego w kwocie 900,00 zł (dziewięćset złotych).

Sygn. akt XII Ga 231/14

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 13 sierpnia 2014 r.

Strona powodowa (...) spółka z o.o. w K. domagała się zasądzenia od pozwanej K. Ł. kwoty 8.550,40 zł z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 1.10.2011 r. do dnia zapłaty oraz kosztami procesu.

Na uzasadnienie swojego żądania podała strona powodowa, że na podstawie dokonanego w dniu 15.09.2011 r. indosu wierzycelności z weksla in blanco, wypełnionego w dniu 12.09.2011 r. przez (...) SA w W., wstąpiła w miejsce wierzyciela pozwanej. Wskazała, że weksel wystawiony został na zabezpieczenie roszczeń wynikających z umowy współpracy zawartej między pozwaną a (...) SA w dniu 30.07.2009 r. Dalej podała strona powodowa, że ze względu na niezrealizowanie przez pozwaną warunków określonych w umowie, polegających na utrzymywaniu sprzedaży telekodów na określonym poziomie, (...) SA wezwała pozwaną, zgodnie z § 12 ust. 3 i 4 umowy, do przedstawienia dokumentacji księgowej świadczącej o kondycji finansowej przedsiębiorstwa oraz do dodatkowego zabezpieczenia wykonania umowy przez udzielenie gwarancji bankowej, wskazując na wynikający z § 2 ust. 5 umowy

rygor rozwiązania umowy z przyczyn leżących po stronie partnera w razie nie wykonania któregokolwiek z tych obowiązków. W odpowiedzi z dnia 7.06.2010 r. pozwana zwróciła się o kontynuowanie współpracy, ale nie wypełniła obowiązków określonych w wezwaniu. W piśmie z dnia 5.08.2010 r. pozwana przyznała, że nie wypełniła warunków umowy i wniosła o zawarcie ugody. Jednakże dnia 23.06.2010 r. (...) SA rozwiązał umowę o współpracy z winy pozwanej i pismem z dnia 19.07.2010 r. wezwał pozwaną do zapłaty. Pismo to pozostało bez odpowiedzi. W tej sytuacji indosant wypełnił weksel na kwotę wskazaną w pozwie, wskazując, że na sumę wekslową składają się: 6.900 zł tytułem kar umownych, 166 zł tytułem niezapłaconych faktur VAT, 59,34 zł tytułem odsetek od tych faktur oraz 1.425,07 zł tytułem kosztów windykacyjnych. Następnie strona powodowa w dniu 19.09.2011 r. wezwała pozwaną do wykupu weksla. Pozwana weksla nie wykupiła.

Pozwana nie podjęła w terminie pisma zawierającego odpis pozwu, doręczenie uznano za skuteczne w trybie art. 139 § 1 k.p.c.

W piśmie z dnia 5 czerwca 2013 r. strona powodowa cofnęła pozew bez zrzeczenia się roszczenia i wniosła o umorzenie postępowania. Sąd Rejonowy dla Krakowa – Śródmieścia w Krakowie uznał cofnięcie pozwu za niedopuszczalne.

Sąd Rejonowy w trybie art. 228 § 2 k.p.c. zwrócił stronom uwagę na okoliczność, że z urzędu jest mu wiadomym, że strona powodowa wniosła do Wydziału V Gospodarczego tegoż Sądu ok. 300 pozwów dotyczących roszczeń wynikających z indosowanych przez (...) SA weksli, które to weksle wystawione zostały w oparciu o analogicznie brzmiące umowy o współpracy w zakresie sprzedaży telekodów i w których jako miejsce płatności wpisano K.. Stanowiło to działanie na szkodę dłużników i wskazuje na nabycie weksli w złej wierze. Wskazał ponadto Sąd Rejonowy na znany mu z urzędu fakt istnienia powiązań osobowych i kapitałowych między powodową spółką a (...) SA, a to, że: M. B. – prezes zarządu strony powodowej, jako aplikant radcowski działający z upoważnienia radcy prawnego S. S., a także r. pr. P. O. i r. pr. S. S. reprezentowali w procesach sądowych (...) SA. Pełnomocnik procesowy spółki (...) wskazywał w pismach procesowych jako adres dla doręczeń siedzibę powodowej spółki. Radca prawny S. S. jest współnikiem (...) sp. z o.o. w K., będącej jednym ze współników strony powodowej. Strona powodowa reprezentowana przez prezesa zarządu M. B. upoważniona była do zawierania w imieniu (...) SA trójstronnych porozumień między (...) SA, stroną powodową i dłużnikami. Nadto, w postępowaniach toczących się przed Sądem Rejonowym dla m. st. Warszawy w W. (XVI GC 1742/11, XVI GC 1396/11) z powództwa kontrahentów (...) SA o wydanie weksla, postanowienia o zabezpieczeniu powództwa przez nakazanie stronie pozwanej złożenia weksla do depozytu sądowego zostały przez Sąd uchylone, w sytuacji gdy (...) SA indosowała wypełnione weksle w toku procesu na rzecz (...)

Pełnomocnik strony powodowej wniósł zastrzeżenie w trybie art. 162 k.p.c. na postanowienie dotyczące nieuwzględnienia cofnięcia pozwu, a także zaprzeczył działaniu na szkodę dłużnika wekslowego po nabyciu weksla.

Wyrokiem zaocznym wydanym dnia 13 sierpnia 2013 r. Sąd Rejonowy dla Krakowa - Śródmieścia w Krakowie oddalił powództwo.

W oparciu o dowody z dokumentów Sąd Rejonowy uznał za wykazane fakty: zawarcia przez pozwaną z (...) SA umowy współpracy, wystawienia weksla in blanco przez pozwaną na zabezpieczenie wykonania tej umowy, zwrócenia się przez pozwaną do (...) SA w korespondencji elektronicznej o kontynuowanie współpracy, rozwiązania umowy przez (...) SA ze skutkiem natychmiastowym, wypełnienia przez (...) SA weksla in blanco na kwotę żadaną pozwem, wezwania pozwanej do zapłaty sumy wekslowej oraz wykupu weksla, indosowania weksla na stronę powodową.

Mając na względzie taki stan faktyczny Sąd stwierdził, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie, ponieważ strona powodowa nabywając weksel świadomie działała w złej wierze, z zamiarem pozbawienia pozwanej możliwości podnoszenia zarzutów ze stosunku podstawowego. W ocenie Sądu powiązania osobowe i kapitałowe między stroną powodową i (...) SA świadczą, iż w chwili wypełnienia weksla zaplanowane już było jego indosowanie na rzecz strony powodowej. Sąd podkreślił, że strona powodowa profesjonalnie zajmuje się windykacją należności oraz skupowaniem wierzytelności, a liczba pozwów wniesionych na podstawie indosowanych weksli in blanco wystawionych przez kontrahentów (...) SA na zabezpieczenie umów o współpracy z tą spółką wynosi ok. 300 tylko w jednym wydziale Sądu. Zwrócił też Sąd uwagę na okoliczność, że prezesami zarządu powodowej spółki oraz jej współnika (...)

sp. z o.o. w K.) są czynni zawodowo radcowie prawni. Okoliczności te wskazują, że stronie powodowej w chwili nabycia wierzytelności wekslowej znana była treść umowy łączącej pozwaną z (...) SA, a także treść innych umów między (...) SA a jej kontrahentami, a zatem również podnoszone przez nich zarzuty nieważności umowy. Za stanowiskiem takim przemawia nadto precyzyjne merytoryczne ustosunkowywanie się strony powodowej do zarzutów podnoszonych przez pozwanych odnośnie do stosunku podstawowego we wszystkich sprawach sądowych. Ponieważ powyższe okoliczności wskazują, że strona powodowa nabywając weksel świadomie działała na szkodę dłużnika, Sąd Rejonowy dokonał analizy umowy o współpracy łączącej pozwaną z (...) SA i uznał, że umowa ta jako sprzeczna z zasadami współzycia społecznego, naruszająca zasadę swobody umów i sprzeczna z istotą stosunku zobowiązaniowego, który miała kreować, jest nieważna w całości. Sąd wskazał, powołując się na ugruntowane stanowisko doktryny i judykatury, że stan bezwzględnej nieważności czynności prawnej brany jest pod uwagę z urzędu. Sąd wyjaśnił, że umowa o współpracy, a w szczególności postanowienia dotyczące kar umownych, naruszają zasady współzycia społecznego, gdyż osoba nieposiadająca wiedzy prawniczej nie była w stanie zrozumieć umowy z uwagi na zawarte w niej fachowe sformułowania, skomplikowanie regulacji, system odesłań do innych zapisów umowy, umieszczenie postanowień o karach umownych w różnych, niezwiązanych ze sobą miejscach umowy. Nadto Sąd podkreślił, że treść umowy w sposób rażąco niesprawiedliwy zapewnia przewagę (...) SA nad pozwaną, nie gwarantuje choćby minimalnej proporcjonalności uprawnień, jest skonstruowana tak, że pozwana nawet przy dołożeniu maksymalnej staranności praktycznie nie mogła osiągnąć zysku i w zasadzie każdy sposób zakończenia umowy wiązał się z nałożeniem na pozwaną kar umownych. Sąd uznał, że umowa nie gwarantuje równorzędności stron - pozwana jest całkowicie uzależniona od decyzji kontrahenta o naliczeniu kar umownych (co w praktyce było nieuniknione wobec niemożności osiągnięcia zysku na poziomie określonym w umowie), nadto (...) mógł wypowiedzieć umowę bez żadnych konsekwencji w przypadku naruszenia któregokolwiek z postanowień umownych przez partnera, zaś pozwana wyłącznie z „ważnych powodów”, które to pojęcie nie zostało zdefiniowane. Nadto umowa ograniczała możliwość podjęcia współpracy z innymi podmiotami niż (...). Sąd zwrócił uwagę na okoliczność, że praktyką (...) SA było zawieranie umów o współpracy z drobnymi przedsiębiorcami, a okoliczności niniejszej sprawy i podobnych spraw z powództwa(...) sp. z o.o. prowadzą do stwierdzenia, że celem umów było nie prowadzenie długotrwałej współpracy lecz doprowadzenie o zakończenia współpracy z powodu jej nieopłacalności, co otwierało (...) SA drogę do żądania zapłaty wygórowanych i nieuzasadnionych kar umownych. Wobec takiej treści umowy kreującej stosunek podstawowy, Sąd Rejonowy uznał za niedopuszczalne (art. 204 § 4 k.p.c.) cofnięcie pozwu bez zrzeczenia się roszczenia. W ocenie Sądu umorzenie postępowania w sprawie, w której strona powodowa dochodzi wygórowanych kar umownych na podstawie nieważnej umowy mogłoby umożliwić prowadzenie w przyszłości przez powódkę lub innego posiadacza weksla czynności zmierzających do sądowego egzekwowania należności z nieważnej umowy.

Od tego wyroku apelację wniosła strona powodowa, domagając się jego zmiany i uwzględnienia powództwa w całości, a nadto zasądzenia od pozwanej kosztów procesu za obie instancje.

Zaskarżonemu wyrokowi strona powodowa zarzuciła:

I. naruszenie przepisów postępowania:

- art. 485 § 1 i 2 k.p.c. przez jego niezastosowanie i uznanie, że mimo dołączenia do pozwu oryginału prawidłowo wypełnionego weksla nie zachodzą przesłanki do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym
- art. 486 § 1 k.p.c. przez jego błędne zastosowanie i uznanie, że nie istnieją podstawy do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym
- art. 399 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że dokumenty i dowody przytoczone przez stronę powodową budzą uzasadnione wątpliwości
- art. 6 § 2 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, tj. naruszenie zasady kontrydiktoryjności i równości stron przez podjęcie działań w kierunku obrony pozwanej poprzez niewydanie nakazu zapłaty w

postępowaniu nakazowym mimo istnienia niepodważalnych ustawowych przesłanek, a także poprzez poszukiwanie dowodów na okoliczność obrony pozwanej i pominięcie dowodów przedstawionych przez stronę powodową

- art. 232 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 3 ustawy o radcach prawnych przez dopuszczenie z urzędu dowodu z akt sprawy V GC 2378/12/S i tym samym transponowanie do niniejszego procesu faktów, które zostały w w/w sprawie dopuszczone z naruszeniem art. 228 § 2 k.p.c., gdyż sprawa o sygn. V GC 2378/12/S nie była znana Sądowi z jego działalności urzędowej, a dowody z niej zostały włączone do niniejszego postępowania z naruszeniem przepisów o tajemnicy radcowskiej

- art. 203 § 4 k.p.c. przez błędne zastosowanie względnie niezastosowanie poprzez uznanie, że cofnięcie pozwu jest niedopuszczalne, podczas gdy należność wynikająca z weksla nie była obarczona nieważnością i dochodzenie jej w procesie cywilnym jest czynnością zgodną z prawem

- art. 204 § 4 k.p.c. przez jego zastosowanie jako podstawy uznania cofnięcia pozwu za niedopuszczalne, podczas gdy nie ma takiego przepisu w k.p.c.

- art. 233 § 1 k.p.c., tj. przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów przez dokonanie oceny dowodów w sposób wybiórczy, nieobiektywny, sprzeczny z doświadczeniem życiowym oraz zasadami logicznego rozumowania, a to przez uznanie, że umowy zawierane przez (...) SA nie były nakierowane na prowadzenie długotrwałej współpracy lecz na doprowadzenie do zakończenia współpracy z powodu ich nieopłacalności, podczas gdy wniosku takiego nie sposób wysnuć ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, dokonanie wybiórczej i stronniczej oceny umowy z pominięciem obowiązków (...) SA, nadto przyjęcie na podstawie twierdzeń pełnomocnika pozwanej w sprawie o sygn. V GC 2378/12/S, że strona powodowa miała możliwość oceny zasadności roszczeń indosanta podczas gdy ustalenie faktów w postępowaniu cywilnym opiera się na przeprowadzeniu dowodów a nie na twierdzeniach pełnomocników stron

II. naruszenie prawa materialnego:

- art. 17 ustawy prawo wekslowe w zw. z art. 6 k.c. przez uznanie, że istnieją podstawy do badania treści stosunku podstawowego, czynienie w tym zakresie ustaleń na dowodach i twierdzeniach pełnomocnika pozwanej ze sprawy o sygn. V GC 2378/12/S, podczas gdy ocena czy indosatariusz działał świadomie na szkodę wystawcy weksla przy nabyciu weksla powinna być dokonywana na podstawie konkretnego przypadku

- art. 10 ustawy prawo wekslowe w zw. z art. 6 k.c. przez niezastosowanie art. 10 prawa wekslowego

- art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 2 k.c. w zw. z art. 5 k.c. przez uznanie, że umowa jest sprzeczna z zasadą swobody umów, w sytuacji gdy zawarta została między profesjonalnymi uczestnikami obrotu gospodarczego, jej treść i cel nie naruszają zasad współżycia społecznego oraz natury stosunku prawnego, a decyzja o jej zawarciu była podjęta swobodnie przez pozwaną

- art. 355 § 2 k.c. przez jego niezastosowanie do oceny zachowania pozwanej, która jest przedsiębiorcą

- art. 359 § 2² k.c. przez jego niezastosowanie i uznanie za sprzeczne z ustawą postanowień umowy w zakresie zastrzeżonych w niej odsetek (w podwójnej wysokości odsetek ustawowych)

W uzasadnieniu apelacji strona powodowa podniosła, że prawidłowość formalna dołączonego do pozwu weksla nie była kwestionowana, zaś Sąd naruszając zasadę kontrydiktoryjności, legalności oraz bezstronności odmówił wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym i sprzecznie z regułami postępowania dowodowego ustalił, że strona powodowa przy nabyciu weksla działała świadomie na szkodę pozwanej. Podkreśliła apelantka, że art. 17 prawa wekslowego wymaga udowodnienia przez dłużnika wekslowego, a nie domniemywania, że nabywca weksla wiedział o istnieniu zarzutów i znał ich treść. Zdaniem apelującej Sąd w oparciu o wybrane fakty i błędnie ocenione dowody rozstrzygnął sprawę, uniemożliwiając wypowiedzenie się co do faktów znanych z urzędu. W dalszej części

apelacji strona powodowa zamieściła obszernie rozważania prawne dotyczące art. 17 prawa wekslowego, swobody kontraktowej oraz należytej staranności wymaganej od przedsiębiorcy w związku z prowadzeniem działalności, w tym przy dokonywaniu czynności prawnych.

Na rozprawie w dniu 13 sierpnia 2014 r. pozwana wniosła o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania, dzieląc argumentację Sądu Rejonowego zawartą w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie. Zaskarżony wyrok odpowiada prawu.

Zarzut naruszenia art. 485 § 1 i 2 k.p.c. oraz art. 486 § 1 k.p.c. jest chybiony i nie zasługuje na uwzględnienie. Ocena czy zachodzą podstawy do wydania nakazu zapłaty należy wyłącznie do sądu i nie może być kwestionowana przez powoda poprzez podnoszenie w tym zakresie zarzutów w dalszym toku postępowania w sprawie (tak Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 12 lutego 2009 r., III CZP 143/08, OSNC 2009/12/164, Biuletyn Sądu Najwyższego 2009, nr 2, s. 7). Badanie podstaw wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym należy do czynności zastrzeżonych dla sądu i podejmowanych na posiedzeniu niejawnym (art. 484¹ k.p.c.). Pozytywna ocena występowania tych podstaw znajduje swój wyraz w wydaniu przez sąd orzeczenia - nakazu zapłaty (art. 485 k.p.c.). Ocena negatywna nie przybiera postaci orzeczenia; uzasadnia jedynie sporządzenie na podstawie art. 157 § 3 k.p.c. notatki urzędowej, potwierdzającej odbycie posiedzenia i jego wynik, tj. zaniechanie wydania nakazu zapłaty z powodu braku przesłanek. Ocena ta, dokonana przez sąd, obliguje przewodniczącego do nadania sprawie dalszego biegu. Ten obowiązek ujęty został w art. 486 k.p.c. i wyraża się w powinności skierowania sprawy na rozprawę lub na posiedzenie niejawne, jeśli sprawa może być rozpoznana na takim posiedzeniu. Aktualna treść przepisów o postępowaniu nakazowym stanowi wyraz realizacji koncepcji o przyznaniu sądowi swobody decyzyjnej w zakresie rozpoznania sprawy w postępowaniu nakazowym i wyjęciu tej kwestii spod kontroli instancyjnej. Nie budzi wątpliwości, że stanowisko sądu o braku podstaw do wydania nakazu zapłaty nie przybiera kształtu postanowienia i nie jest czynnością podlegającą zaskarżeniu w drodze zażalenia na podstawie art. 394 § 1 k.p.c. Procesowym wyrazem tego stanowiska jest skierowanie przez przewodniczącego sprawy na rozprawę albo posiedzenie po przeprowadzeniu postępowania mającego za cel należyte opłacenie tego pisma. Zarządzenie przewodniczącego, określające dalszy bieg sprawy, również nie jest zaskarżalne, podlega natomiast zaskarżeniu zarządzenie określające wymiar opłaty należnej od pozwu (art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c.). Zasadność niewydania nakazu zapłaty nie podlega kontroli instancyjnej, założenie to jednak byłoby fikcją, gdyby opowiedzieć się za poglądem, że możliwe jest kontrola prawidłowości stanowiska sądu w ramach postępowania zażaleniowego (np. w przedmiocie wezwania do uiszczenia opłaty uzupełniającej od pozwu) albo postępowania apelacyjnego. Wyjaśnić trzeba, że postępowanie nakazowe jest tylko jedną z dróg procesowych dochodzenia roszczeń cywilnoprawnych. Zbliżony skutek powód może osiągnąć w postępowaniu upominawczym lub w postępowaniu zwykłym.

Również pozostałe zarzuty apelacyjne nie są uzasadnione i nie zasługują na uwzględnienie. Sąd Okręgowy w pełni podziela ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Rejonowy oraz ich ocenę prawną. Trafnie Sąd I instancji stwierdził, mając na względzie twierdzenia i stanowisko procesowe strony powodowej oraz fakty znane mu z urzędu, że z okoliczności dokonania indosu wynika, że strona powodowa nabywając weksel działała świadomie na szkodę dłużnika, a już w dacie wypełnienia weksla planowane było jego zbycie na rzecz strony powodowej, będącej podmiotem zajmującym się profesjonalnie windykacją wierzytelności. W ocenie Sądu Okręgowego działanie strony powodowej – wyspecjalizowanego podmiotu zajmującego się windykacją wierzytelności na szeroką skalę – polegające na wykupywaniu weksli wystawianych przez pierwotnych dłużników na zabezpieczenie należności związanych z realizacją adhezyjnej umowy o współpracy z (...) SA, który jest podmiotem powiązany osobowo i kapitałowo z powodową spółką nie podlega ochronie przysługującej posiadaczowi weksla z mocy art. 17 ustawy Prawo wekslowe. Abstrakcyjny charakter zobowiązania wekslowego nie wyłącza bowiem możliwości badania stosunku podstawowego leżącego u podstaw wystawienia weksla. Niewątpliwie celem regulacji zawartej w art. 17 Prawa wekslowego jest ochrona bezpieczeństwa obrotu wekslowego i ułatwienie obiegu weksla, u jej podstaw legło bowiem założenie, że osoba trzecia nabywająca weksel w jeden ze sposobów właściwych prawu wekslowemu powinna w zasadzie móc polegać, gdy

chodzi o treść uzyskiwanego prawa, na tekście weksla i nie obawiać się ze strony dłużnika nieznanego wyrazu w tym tekście zarzutów przysługujących mu wobec poprzedników (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 października 1998 r., II CKN 10/98, OSNC 1999, nr 5, poz. 93, z dnia 18 listopada 1999 r., I CKN 215/98, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 128, z dnia 7 maja 2004 r., III CK 563/02, OSNC 2005, nr 5, poz. 88). Jednakże przyjęcie restrykcyjnej wykładni art. 17 ustawy prawo wekslowe może sprzyjać występowaniu nadużyć w obrocie wekslami w stosunkach gospodarczych. Wynikające z art. 17 prawa wekslowego ograniczenie traci rację bytu wobec nierzetelnego posiadacza weksla, który nabywając go działał świadomie na szkodę dłużnika. Ochrona nabywcy weksla nie może służyć temu nabywcy, który znając zarzuty, jakie dłużnik mógłby przeciwstawić na podstawie swych stosunków osobistych z wystawcą, remitentem i poprzednimi indosantami przy nabyciu weksla, działa świadomie na szkodę dłużnika, nadużywając abstrakcyjnego charakteru weksla w celu pozbawienia go możliwości podniesienia tych zarzutów. W sytuacji, w której nabywca weksla wstąpił w stosunek podstawowy i stał się jego stroną, nie można przyjmować, że nie była mu znana treść tego stosunku, sposób zabezpieczenia wynikającej z niego wierzytelności. W takim wypadku odpada potrzeba ochrony nabywcy weksla przez wyłączenie dopuszczalności zarzutów, których dotyczy art. 17 Prawa wekslowego (por. uchwała SN z dnia 26 kwietnia 2012 r., III CZP 6/12, OSNC 2012/12/137). Przy tym w orzecznictwie Sądu Najwyższego widoczna jest tendencja do wyraźnego określenia przesłanek zastosowania art. 17 Prawa wekslowego (por. zwłaszcza wyrok z dnia 21 października 1998 r. II CKN 10/98 OSNC 1999, z. 5, poz. 93; wyrok z dnia 13 lutego 2003 r., III CKN 909/00, Prawo Bankowe 2004, z. 718, s. 54). Przyjmuje się, że nabywca weksla działa świadomie na szkodę dłużnika, gdy w chwili nabycia weksla wie o istnieniu po stronie dłużnika podstawy zarzutu wobec poprzedniego posiadacza weksla i nabywając weksel chce pozbawić dłużnika, ze szkodą dla niego, możliwości podniesienia tego zarzutu (tak SN w wyroku z dnia 21 października 1998 r., II CKN 10/98, OSNC 1999, nr 5, poz. 93). Nie jest przy tym konieczne, aby szkoda dłużnika była celem nabywcy weksla. Wystarczające będzie, jeżeli nabywca w chwili nabywania przez siebie weksla rozważał możliwość powstania takiej szkody i brał ją pod uwagę tylko warunkowo (por. Izabela Heropolitańska, „Prawo wekslowe i czekowe. Praktyczny komentarz”, Lex 2011). Świadome działanie wierzyciela wekslowego na szkodę dłużnika powinno wynikać z okoliczności towarzyszących nabyciu weksla. W doktrynie i judykaturze ugruntowane jest stanowisko, że możliwe jest posługiwanie się w tym zakresie każdym środkiem dowodowym, w tym także - domniemaniami faktycznymi (por. wyroki SN z dnia 20 lipca 2008 r., V CK 9/06, Lex nr 421047 oraz z dnia 26 kwietnia 2004 r., III CKN 1050/99, Lex nr 303369). Z tego względu nietrafne i nieskuteczne są podnoszone przez stronę powodową w apelacji zarzuty ustalenia przez Sąd Rejonowy w drodze domniemania z faktów znanych Sądowi z urzędu (nazywane błędnie przez apelującą „domysłami”), że stronie powodowej znane były w chwili nabycia weksla zarzuty kontrahentów (...) SA dotyczące niezasadności naliczenia kar umownych i nieważności umowy. Podkreślić tu trzeba, że strona powodowa, reprezentowana była w postępowaniu przed Sądem I instancji przez radcę prawnego, a nadto zajmuje się profesjonalnym obrotem wierzytelnościami, a zatem miała świadomość rygorów nie tylko procesowych (nieudowodnienia twierdzeń) ale i wynikających z prawa wekslowego. Biorąc wobec tego pod uwagę twierdzenia zawarte w pozwie i treść dołączonych do pozwu dokumentów, w tym korespondencji przedprocesowej, a także stanowisko zajmowane przez stronę powodową w ok. 300 innych sprawach wytoczonych przed Sądem Rejonowym dla Krakowa – Śródmieścia w Krakowie Wydziałem V Gospodarczym, a opartych na podobnych stanach faktycznych, w pełni zasadnym jest uznanie, że stronie powodowej znane było już w dacie indosowania weksla stanowisko pozywanych kontrahentów (...) SA co do rażącego wygórowania kar umownych i nieważności umów o współpracy. Świadome działanie z pokrzywdzeniem dłużnika wynika więc z faktu, że strona powodowa przy nabyciu weksla wiedziała o podważaniu ważności umowy z (...) SA (stosunku podstawowego) przez jej kontrahentów na drodze sądowej i mimo tego nabyła weksel w drodze indosu, a następnie powołując się na prawidłowość formalną weksla skierowała sprawę na drogę sądową licząc na uzyskanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym i jego uprawomocnienie wobec bezczynności pozwanej.

W tej sytuacji uprawnione było badanie przez Sąd Rejonowy stosunku podstawowego, tj. umowy łączącej pozwaną z (...) SA. Sąd przy tym, co niekwestionowane jest tak w doktrynie jak i judykaturze i na co wskazał Sąd Rejonowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, z urzędu obowiązany był wziąć pod uwagę stan bezwzględnej nieważności czynności prawnej.

Sąd Okręgowy w pełni podziela dokonaną przez Sąd I instancji wyczerpującą i szczegółową analizę umowy o współpracy zawieranej masowo przez (...) SA. Sąd Odwoławczy w pełni podziela i przyjmuje za własną argumentację odnoszącą się do poszczególnych postanowień umownych oraz ocenę skuteczności i ważności tych zapisów, stąd zbędne jest powtarzanie tego stanowiska. Podkreślenia wymaga, że w ocenie Sądu Okręgowego umowa współpracy z dnia 30.07.2009 r. została tak sformułowana, że dla przeciętnego kontrahenta, nawet prowadzącego działalność gospodarczą i orientującego się w realiach rynkowych, była niejasna, w szczególności w zakresie sankcji za niezrealizowanie jej postanowień co do wysokości osiąganych dochodów ze sprzedaży telekodów oraz w zakresie dopuszczalności jej wypowiedzenia przez strony. Umowa, która stawia w uprzywilejowanej pozycji jedną ze stron, przyznając jej więcej uprawnień niż obowiązków w porównaniu z kontrahentem, a przy tym wykorzystująca brak specjalistycznej wiedzy prawniczej kontrahenta, nawet jeśli została zawarta dobrowolnie, nie zasługuje na ochronę prawną. Zdaniem Sądu Okręgowego, już same postanowienia dotyczące kar umownych – zarówno ich wysokość jak i zastrzeżenie w praktycznie każdej sytuacji nieosiągania minimalnych obrotów bez uwzględniania realiów rynku, na jakim działa pozwana – a także system zastrzeżenia tych kar w umowie polegający na stworzeniu skomplikowanej konstrukcji odesłań do innych zapisów umownych i rozrzuconiu postanowień o karach w różnych częściach umowy, były wystarczające do zniweczenia roszczenia (...) SA wobec pozwanego. Liczne, wygórowane kary umowne zastrzeżone zostały w wypadkach oderwanych od realiów obrotu gospodarczego (wszak kontrahentem (...) SA byli zasadniczo drobni przedsiębiorcy prowadzący niewielkie sklepy czy punkty usługowe którzy nie byli w stanie osiągnąć dochodów wymaganych w umowie, a nie mieli możliwości negocjowania ich pułapu), a to musi prowadzić do wniosku, że umowa miała na celu nie osiąganie korzyści przez obie jej strony, a jedynie przysparzanie dochodów (...) SA w postaci kar umownych z weksli. Nie może uchodzić uwadze i ta okoliczność, że kontrahent (...) SA w praktyce nie mógł odstąpić od umowy bez konieczności zapłaty kary umownej, gdyż umowa dopuszczała odstąpienie od niej „z ważnych przyczyn”, a pojęcie to nie zostało zdefiniowane, co rodzi niebezpieczeństwo, iż to wyłącznie (...) SA będzie za każdym razem oceniać czy takie „ważne przyczyny” zachodzą, a w konsekwencji w sposób całkowicie dowolny może twierdzić, że nie istnieją podstawy do odstąpienia od umowy bez konieczności zapłaty kary umownej. W judykaturze ugruntowane jest stanowisko, że naruszają zasady współzycia społecznego umowy obligacyjne, które kształtują prawa i obowiązki stron stosunku w sposób nieodpowiadający słuszności kontraktowej. W szczególności będą to umowy sprzeciwiające się regułom uczciwości i rzetelności profesjonalnej oraz kontrakty rażąco nierównoważnie kształtujące wzajemne prawa i obowiązki (por. wyroki SN z 6 stycznia 1976 r., I CR 713/75, LEX nr 7787 oraz 7 stycznia 1980 r., II CR 464/79, OSN 1980, nr 7-8, poz. 145; uchwała SN (7) z 22 maja 1991 r., III CZP 15/91, OSN 1992, nr 1, poz. 1; uchwała SN (7) z 17 września 1992 r., OSN 1993, nr 3, poz. 24; wyroki SN z: 11 września 2003 r., III CKN 579/01, OSN 2004, nr 10, poz. 167; 8 października 2004 r., V CK 670/03, OSN 2005, nr 9, poz. 162; 23 czerwca 2005 r., II CK 739/04, LEX nr 180871). Nałożenie zatem kar umownych na pozwaną stanowiło nadużycie prawa przez (...) SA, szczególnie rażące jeśli weźmie się od uwagę, że treść umowy została przedstawiona pozwanej do podpisu bez możliwości jej negocjacji, a strona oferująca wzorzec umowy – (...) SA jest pomiotem o silnej pozycji na rynku, prowadzącym działalność na szeroka skalę. W ocenie Sądu Okręgowego, również rzeczywisty cel umowy, a to osiąganie zysku przez jedną tylko ze stron ((...) SA) przy nałożeniu licznych obowiązków i ograniczeń co do możliwości zarobkowych pozwanej był sprzeczny z zasadami współzycia społecznego.

Reasumując, nie znajdują uzasadnienia podniesione w apelacji zarzuty naruszenia norm prawa materialnego, tj. art. 10 i 17 Prawa wekslowego, art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 2 k.c. w zw. z art. 5 k.c. i art. 355 § 2 k.c.

Ponieważ umowa o współpracy łącząca (...) SA i pozwaną była nieważna, zasadnie Sąd Rejonowy uznał cofnięcie pozwu za niedopuszczalne. W sytuacji, gdy roszczenie wynika z weksla, a weksel może wszak być przedmiotem obrotu gospodarczego, cofnięcie pozwu bez zrzeczenia się roszczenia, może rodzić niebezpieczeństwo przeniesienia praw z weksla na inny podmiot i jego realizowania, co prowadziłoby do pokrzywdzenia dłużniczki.

Chybione są również zarzuty naruszenia norm procesowych, tj. art. 6 § 2 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c., a także art. 232 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. Podniesione w apelacji zarzuty uchybienia wskazanym przepisom postępowania stanowią w istocie polemikę z ustaleniami dokonany przez Sąd I instancji, gdyż twierdzenia o naruszeniu zasady kontrydiktoryjności w procesie oraz o wybiórczej i sprzecznej z zasadami doświadczenia życiowego ocenie dowodów

są bezzasadne i stanowią jedynie wyraz przekonania strony powodowej o legalności i skuteczności dokonywanego obrotu wekslami wystawianymi przez kontrahentów (...) SA na zabezpieczenie nieważnych umów o współpracy.

Z powyższych względów apelacja nie zasługuje na uwzględnienie, o czym orzeczono w pkt I sentencji na zasadzie art. 385 k.p.c.

Stosując zasadę odpowiedzialności strony przegrywającej za wynik sprawy o kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono w pkt II wyroku na podstawie art. 98 § 1 i § 2 k.p.c., art. 99 k.p.c. oraz § 6 pkt 4 i § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 z późn. zm.).

S. ref. I inst. Piotr Biega